

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Madis Timpson

Õiguskomisjoni esimees
Riigikogu
oiguskomisjon@riigikogu.ee

Teie 29.04.2026 nr 1-1/15-878/1
Meie 22.05.2026 nr 1-8/26/68

Karistusseadustiku jt seaduste muutmise ning kriminaalhooldusseaduse kehtetuks tunnistamise seaduse 878 SE eelnõu

Lugupeetud Madis Timpson

Täname, et olete Eesti Advokatuurile arvamuse avaldamiseks edastanud karistusseadustiku jt seaduste muutmise ning kriminaalhooldusseaduse kehtetuks tunnistamise seaduse 878 SE eelnõu. Esitame teile advokatuuri seisukohad eelnõu osas.

Advokatuur peab äärmiselt problemaatiliseks kavandatavaid muudatusi vangistusseaduse §-des 29 ja 97, millega soovitakse loobuda seni kehtinud selgesõnalisest ja üheselt mõistetavast keelust kontrollida kinnipeetava või vahistatu suhtlust kaitsjaga, sh kirjavahetust ja telefonikõnesid.

Kehtiv regulatsioon sätestab selgelt advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsuse põhimõtte. AdvS § 43 lg-te 2 ja 3 kohaselt on advokaadile usaldatud andmed konfidentsiaalsed ning õigusteenuse osutamise seotud andmekandjad puutumatud. AdvS § 45 lg 1 järgi on advokaat kohustatud hoidma saladuses talle õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid, tema poole õigusteenuse saamiseks pöördumist ja õigusteenuse eest makstud tasu suurust. Advokaadi konfidentsiaalsuskohustus pole ajaliselt piiratud ja see kehtib ka pärast advokaaditegevuse lõppemist. VangS § 29 lg 4 ja § 97 lg 3 näevad üheselt ette, et kinnipeetava ja vahistatu kirju ja telefonikõnesid kaitsjale, advokaadist esindajale ning mitmetele õiguskaitseasutustele ei tohi kontrollida.

Laiemalt, advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsus tuleneb Eesti Vabariigi põhiseaduse §-st 26 (eraelu ja sõnumisaladus) ning on lahutamatu seotud õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele. Sama põhimõtte on kaitstud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8¹, mille kohaselt on advokaadi ja kliendi vaheline teabevahetus erilise, tugevdatud kaitse all, arvestades advokaadi keskset rolli õigusemõistmise toimimisel.

Advokaadi-kliendi konfidentsiaalsussuhte olulisust on käsitletud ka Riigikohus. Näiteks on Riigikohtu kriminaalkolleegium 10. oktoobri 2025 määruses nr 1-24-7248/21² rõhutanud, et konfidentsiaalsuskohustuse eesmärk ei ole üksnes kliendi kaitse, vaid ka advokaadi ja kliendi vahelise usaldussuhte tagamine, mis on eelduseks tõhusale kaitsele. Kolleegium on selgitanud,

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13320295>

² <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=1-24-7248/21>, p 26-30.

et klient peab saama advokaadile avaldada ka teda süüstavaid asjaolusid kartmata, et see teave võib jõuda kolmandate isikute kätte. Vastupidisel juhul õõnestab see kaitseõiguse teostamist ning võib viia õiglase kohtumenetluse põhimõtte rikkumiseni. Riigikohus on ühtlasi rõhutanud, et konfidentsiaalsus hõlmab kogu advokaadi ja kliendi vahelist suhtlust, sealhulgas korralduslikke küsimusi, ning selle suhtluse sisu eristamine „oluliseks“ ja „mitteoluliseks“ ei ole praktikas võimalik ega õiguspärane.

Riigikohtu kriminaalkolleegium on ka 13. veebruari 2026 otsuses nr 1-21-4494/167³ kinnitanud, et advokaadisaladuse rikkumine, sh advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse õigusvastane talletamine või kasutamine, kujutab endast tõsist põhiõiguste riivet, mille eest võib kaasneda riigi vastutus ja kahju hüvitamise kohustus. See praktika kinnitab, et advokaadi ja kliendi suhtluse konfidentsiaalsuse kaitse ei ole formaalne, vaid sisuline ja rangelt jõustatav põhimõte.

Lisaks tuleneb advokaadi ja kliendi suhtluse konfidentsiaalsuse kaitse kohustus ka Euroopa Liidu õigusest. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/48/EL⁴ artikli 4 kohaselt peavad liikmesriigid austama kahtlustatava või süüdistatava isiku ja tema kaitsja vahelise suhtluse konfidentsiaalsust kõigis vormides, sealhulgas kirjavahetuses ja telefonivestlustes. Direktiivi preambuli punkt 33 täpsustab, et isegi kinnipidamisasutustes ei või kehtestada mehhanisme, mis võimaldaksid sellise suhtluse sisuga tutvuda. Seega ei ole direktiiviga kooskõlas lahendus, mille kohaselt kliendi ja advokaadi vahelise kirjavahetuse või muu suhtluse sisu võib enne adressaadile edastamist kontrollida.

Kavandatava muudatusega aga loobutakse advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsuspõhimõtte kaitsest. Kuigi eelnõu kohaselt ei tohi avada kirju, mis on adresseeritud kaitsjale või advokaadist esindajale (eelnõu § 29 lg 2), nähakse samal ajal ette võimalus kontrollida kirjavahetuse ja telefoni teel edastatavate sõnumite sisu kriminaalmenetluse seadustiku alusel (eelnõu § 29 lg 3). Lisaks sätestatakse, et sellisel juhul tuleb kirjad küll adressaadile edastada (eelnõu § 29 lg 5), kuid nende eelnev sisuline kontrollimine on lubatud. Selline regulatsioon tähendab sisuliselt advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsuse põhimõttest loobumist. Võimalus tutvuda kaitsja ja kliendi vahelise suhtluse sisuga, isegi kui see suhtlus hiljem edasi saadetakse, kahjustab oluliselt õigust tõhusale kaitsele.

Advokatuur leiab, et kavandatav regulatsioon on problemaatiline ka õigusselguse põhimõtte seisukohalt. Kui kehtiv seadus sätestab selgelt, mida ei tohi teha, siis eelnõus on kehtestatud ebamäärasem regulatsioon, mis jätab ulatusliku tõlgendusruumi. Selline lähenemine loob riski, et praktikas hakatakse lähtuma põhimõttest „mis ei ole otseselt keelatud, on lubatud“, mis omakorda võib viia advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse põhjendamata kontrollimiseni.

Lisaks ei saa advokaadi-kliendi suhtluse kaitset piisavalt tagada pelgalt kriminaalmenetluse seadustiku normidega. KrMS kohaldub üksnes konkreetse kriminaalmenetluse raames, samas kui vanglates viibib ka isikuid, kes ei ole menetlusalused isikud. Samuti ei ole piisav tugineda advokatuuriseadusele, sest advokatuuri praktika näitab, et menetlustes tuginetakse esmalt ja põhimõtteliselt just menetlusseadustikele. Vanglasisesed suhtlemisreeglid peavad olema üheselt ja selgelt sätestatud vangistusseaduses.

³ <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=1-21-4494/167>, p 196-197.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0048>

Oluline on rõhutada, et konfidentsiaalsuse põhimõte peab laienema lisaks advokaadile ka teistele institutsioonidele ja isikutele, kelle poole kinnipeetavad pöörduvad oma õiguste kaitseks, sealhulgas notarile, õiguskantslerile ning Justiits- ja Digiministeeriumile. Kaebuste ja muude õiguskaitsevahendite kasutamine eeldab, et suhtlus nende adressaatidega on kolmandate isikute eest kaitstud. Advokatuur on seisukohal, et vangistusseaduses tuleb säilitada selgesõnaline ja üheselt mõistetav keeld kontrollida kinnipeetava suhtlust kaitsjaga ning teiste seaduses nimetatud pöördumise adressaatidega.

Eelnõus kasutusele võetud mõisted, nagu „turvakontroll“ ja „läbivaatus“, on samuti ebapiisavalt selged advokaadi staatust arvestades. Praegu ei teostata advokaatide suhtes vanglates sisulist kontrolli ning see lähtub advokaadi kutsetegevuse eripärast ja sõltumatuse põhimõttest. Seaduses olema selgelt sätestatud, et advokaadi läbivaatus või muu kontroll ei ole lubatud, välja arvatud juhul, kui advokaat on ise kriminaalmenetluses menetlusalune isik ning toiming tehakse kriminaalmenetluse seadustikus ettenähtud korras.

Lugupidamisega

allkirjastatud digitaalselt

Imbi Jürgen
Esimees

Merit Aavekukk-Tamm 6979 253
merit.aavekukk-tamm@advokatuur.ee